

Pään ja kaulan alueen syöpä - laaja syöpäleikkaus

Sinulla on todettu syöpätauti, joka vaatii leikkaushoitoa. Leikkauksen tarkoituksena on poistaa syöpäkasvain. Leikkauksen aiheuttama kudospuutos voidaan korjata potilaalta itseltään otetuilla kudossiirteillä. Leikkaussuunnitelmasta ja leikkauksesta toipumisesta voit keskustella leikkaavan lääkärisi kanssa.

Tämän ohjeen tarkoituksena on antaa tietoa syöpäleikkaukseen valmistautumisesta sekä hoidosta vuode-, leikkaus- ja teho-osastolla. Ohjeessa kerrotaan myös leikkauksen jälkeisestä kuntoutumisesta ja kotihoidosta.

Valmistautuminen leikkaukseen

Hyvän ravitsemustilan ja yleiskunnon ylläpito

Hyvä ravitsemustila ennen ja jälkeen leikkauksen edistää nopeaa toipumista ja vähentää komplikaatioiden vaaraa. Ennen laajaa leikkausta sinun tulisi syödä niin, ettei paino pääse putoamaan, vaikka ylipainoa olisikin. Tarkkaile siis painoasi ja ruokahaluasi. Syö tarvittaessa 5-6 pientä ateriaa pitkin päivää. Valitse parhaiten maistuvaa, mahdollisimman energia- ja proteiinipitoista ruokaa. Lisää ruokien joukkoon rasvaa ja kermaa sekä syö lisäksi jälkiruokaa ja ylimääräisiä välipaloja. Apteekissa on saatavilla erilaisia täydennysravintovalmisteita juomina ja vanukkaina. Kotiin kannattaa varata esim. pakastimeen muutamia keittoja ja soseruokia sairaalasta kotiin pääsyä varten.

Riittävän yleiskunnon ylläpitäminen on tärkeää. Sopivaa liikuntaa on esim. ulkoilu kävelylenkkien muodossa. Säännöllinen liikunta parantaa verenkiertoa.

Tupakoinnin ja alkoholinkäytön lopettaminen pienentävät riskejä

Alkoholin käytöstä on hyvä pidättäytyä ennen leikkausta, sillä alkoholi lisää leikkaukseen liittyviä haittavaikutuksia. Useimmat alkoholin aiheuttamat muutokset korjaantuvat kokonaan tai osittain 1–2 kuukauden raittiuden aikana.

Tupakointi vaikuttaa hengitykseen ja ilmateihin. Tupakoimattomuus leikkausta edeltävästä illasta parantaa jo elimistön hapenkäyttökykyä. Tupakointi huonontaa haavojen paranemista. Siksi tupakointi kannattaa lopettaa hyvissä ajoin ennen leikkausta. Tupakoinnin lopettamista voidaan tukea nikotiinikorvaushoidolla, vieroituslääkkeillä ja henkilökohtaisella neuvonnalla.

Hoito vuodeosastolla ennen leikkausta

Saat kutsun saapua korva- ja suusairauksien osastolle päivää ennen leikkausta. Leikkaava lääkäri tutkii sinut ja keskustelee kanssasi tulevasta leikkauksesta. Erikoistuva korvalääkäri

tekee sinulle tulotarkastuksen. Ennen leikkausta sinulle tehdään vielä tarpeelliset tutkimukset, esim. röntgen- ja laboratoriotutkimukset. Sairaanhoitajan tekemän haastattelun yhteydessä käydään läpi leikkauksen edellyttämät valmistelut. Nukutuslääkäri antaa ohjeet jatkuvassa käytössä olevista lääkkeistäsi sekä esilääkityksestä. Sinun tulee olla syömättä ja juomatta kello 24 jälkeen. Edellisenä iltana hoitaja poistaa hygieniasyistä leikkausalueiden ihokarvat. Leikkauspäivän aamuna jalkoihisi laitetaan tukisukat laskimotukosten ehkäisemiseksi.

Leikkausosastolla

Leikkaus tehdään aina nukutuksessa. Leikkauksen kesto on keskimäärin 10 tuntia. Nukutuksen aikana seurataan tarkkaan potilaan peruselintoimintoja kuten pulssia, verenpainetta, hapettumista sekä unen syvyyttä. Leikkaussalissa sinulle laitetaan käteen ja keskuslaskimoon suonikanyytit, jotta voidaan antaa tarvittavia lääkkeitä ennen toimenpidettä, sen aikana ja sen jälkeen. Tämän lisäksi sinulle asetetaan nenämahaletku ja PEG-letku, josta jäljempänä enemmän. Nestetasapainoa seurataan leikkauksen aikana ja toipumisvaiheessa, jonka vuoksi sinulle laitetaan leikkaussalissa virtsakatetri. Leikkausalueen turvotuksen vuoksi kaulalle tehdään henkitorviavanne helpottamaan hengitystä. Tähän henkitorviavanteeseen laitetaan muovinen putki, trakeakanyyli, pitämään avannetta auki. Leikkausalueelle asetetaan 1-3 niin sanottu laskuputkea eli dreeniä. Ne tulevat haavaontelosta ja imevät alipaineella haavaeritteet dreenipulloon estäen turvotusta.

Leikkauksen jälkeen sinut siirretään teho-osastolle, jossa sinua hoidetaan useimmiten seuraavaan aamuun. Tehohoito tarkoittaa potilaan tärkeiden elintoimintojen, esimerkiksi hengityksen ja verenkierron tehostettua valvontaa, ylläpitoa ja hoitoa. Tehohoidossa potilaasta pitävät huolta tehohoitoon perehtyneet lääkärit ja sairaanhoitajat.

Hoito vuodeosastolla leikkauksen jälkeen

Leikkauksen ja tehohoitoseurannan jälkeen siirryt toipumaan korva- ja suusairauksien osastolle. Tapaat hoitavan lääkärin päivittäin. Hoidostasi osastolla vastaa vuodeosaston hoitohenkilökunta.

Hengittäminen ja puhuminen väliaikaisen hengitysavanteen kanssa

Trakeakanyyliä (hengityskanyyliä) pidetään kunnes turvotus on riittävästi vähentynyt leikkausalueella ja hengittäminen onnistuu normaalisti. Alkuun käytetään kuffillista trakeakanyyliä. Kuffi on pieni ilmapallo trakeakanyylin ympärillä ja se estää eritteitä valumasta keuhkoihin. Kuffillisen trakeakanyylin kanssa et pysty puhumaan, vaan kommunikointi sujuu yleensä kirjoittamalla, kynän ja paperin avulla. 2-3 päivän kuluttua leikkauksesta kuffillinen trakeakanyyli vaihdetaan yleensä niin sanottuun puhekanyyliin. Aluksi hoitohenkilöstö ohjaa sinua, miten voit puhua puhekanyylin kanssa.

Trakeakanyyliä käytettäessä hengitysteihin kertyy limaa. Sinulle voi tuottaa vaikeuksia yskiä hengitysteihin kertynyttä limaa pois. Hengitysteiden limameritteiden imun suorittaa hoitaja tai lääkäri. Kun hengittäminen onnistuu normaalisti, niin trakeakanyyli poistetaan ja

hengitysavanteen annetaan sulkeutua tiiviin teipin alla. Tarvittaessa lääkäri voi sulkea hengitysavanteen ompelein paikallispuudutuksessa.

Hengitysharjoitukset

Fysioterapeutti ohjaa syvänhengitysharjoituksia ja yskimistä vuodeosastolla.

Syvänhengittelyn aikana fysioterapeutti ohjaa käsin palleahengityksen tehostumista ja keuhkojen laajentumista sivusuuntaan. Jos limaa on runsaasti, voidaan kokeilla limaa irroittavia hengitysharjoituslaitteita, jotka yhdistetään trakeakanyyliin.

Kivunhallinta

Leikkauksen jälkeistä kipua pystytään nyky menetelmin hoitamaan tehokkaasti. Kipua hoidetaan tulehduskipulääkkeellä ja vahvoilla, morfiinin kaltaisilla opiaateilla. Kipulääkkeet annostellaan yleensä laskimoon tai suun kautta.

PCA-kipupumppu

Kivunhoitoa voidaan tehostaa itseohjattavalla kipulääkepumpulla, jonka käyttö ohjataan sinulle ennen ja/tai jälkeen leikkauksen. PCA -kipupumppu (Patient Controlled Analgesia) on laite, jonka avulla potilas voi itse napin painalluksella annostella voimakasta kipulääkettä tarpeen mukaan suoraan laskimoon. PCA-kipupumppu on turvallinen tapa hoitaa kipua. Potilaana et pysty annostelemaan lääkettä liikaa pumppuun ohjelmoitavan lukitusajan vuoksi.

PEG-letku

PEG-letku (=perkutaaninen endoskooppinen gastrostomia) on vatsanpeitteiden läpi mahalaukkuun johtava letku ravintoliuosta varten. PEG-letkuruokintaa tarvitsevat potilaat, joilla suun kautta syöminen ja juominen on vaikeutunut, esim. suun alueelle kohdistuvan leikkauksen tai sädehoidon vuoksi. PEG-letku on mahdollisesti asetettu sinulle leikkauksen yhteydessä. Kun voitisi sallii, niin saat hoitajilta ohjausta, miten itse hoidat PEG-letkun ja letkuravinnon tiputtamisen.

Ravitsemus

Ravitsemuksesi toteutetaan ensimmäisenä leikkauksen jälkeisenä päivänä suoneen tiputettavalla nesteytyksellä. Seuraavina päivinä aloitetaan letkuravintovalmisteen tiputus nenä-mahaletkun tai vatsanpeitteiden läpi asennetun PEG-letkun kautta suoraan mahalaukkuun. Vähitellen aloitat syömisopettelu suun kautta. Aluksi saat lääkäriltä luvan juoda vettä, sitten seuraavina päivinä saat syödä nestemäistä ja sosemaista ruokaa.

Nielemisen ohjaus

Puheterapeutti ohjaa tarvittaessa sinua tekemään suun- ja nielun alueen lihasliikeharjoitteita sekä ohjaa mahdollisimman toimivaan nielemiseen yksilöllisten nielemistekniikoiden avulla. Harjoitteilla pyritään mahdollisimman hyvään lihasliikkuvuuteen ja turvallisen nielemisen onnistumiseen.

Haavanhoito ja suunhoito

Siirrealueisiin (käsi, jalka) tehdään haavanhoidot päivittäin hoitajan toimesta. Suun hoito aloitetaan lääkärin ohjeen mukaan. Hyvä suuhygienia edistää haavojen paranemista, helpottaa ruuan käsittelyä suussa ja siten nielemistä. Hyvä suuhygienia vähentää suussa olevaa bakteerikantaa ja täten mahdollisissa nielemisvaikeuksissa bakteerien kulkeutumista henkitorveen.

Kuntoutuminen

Leikkauksen jälkeiset päivät voivat olla henkisesti raskaita. Tehokasta kipu-, uni- ja muuta lääkitystä saat tarpeen mukaan. Päivä päivältä tilanne helpottuu. Haavat paranevat, turvotus vähenee, hengitys ja ruokailu helpottuvat. Sinua ohjataan ja rohkaistaan omatoimisuuteen esim. ruokailussa ja suunhoidossa. Liikkuminen on tärkeää verenkierron ja normaalin keuhkotoiminnan vuoksi. Liikkuminen pitää myös lihaskuntoa yllä. Hoitava lääkäri, fysioterapeutti sekä vuodeosaston henkilökunta ohjaavat sinua liikkumisessa. Ensimmäisenä leikkauksen jälkeisenä päivänä sinut autetaan istuma-asentoon, jonka jälkeen aloitetaan kävelyharjoitukset. Aluksi kävelyharjoituksia tehdään huoneessa ja yleensä parin päivän kuluttua käytävällä voinnin mukaan.

Kotiutus

Jatkohoito leikkauksen ja osastohoidon jälkeen tapahtuu joko kotona tai jatkohoitopaikassa. Ennen kotiutusta tai jatkohoitopaikkaan siirtymistä saat yksilölliset ohjeet haavanhoidosta, kivunhoidosta, lääkityksestä, ravitsemuksesta, suunhoidosta ja tarvittavista hoitotarvikkeista. Lisäksi saat tarvittavia suun alueen liike- ja venytysharjoitteita kotona tehtäväksi. Kotiutuessa saat myös tiedon sairauslomasta ja jatkokontrolleista sekä yhteystiedot Tyksin korvaklinikalle.

Sosiaaliturva ja henkinen tuki

Sairastuminen voi saada aikaan haittaavia muutoksia toimeentuloon, työkykyyn ja ihmissuhteisiin. Korvaklinikan sosiaalityöntekijä ohjaa ja neuvoo tarvittaessa sinua ja omaisiasi sosiaaliturvaan, sosiaalipalveluihin ja arjessa selviytymiseen liittyvissä asioissa.

Omaan sairastumiseen voi liittyä vaikeita tunteita ja ajatuksia. Elämässäsi saattaa samaan aikaan olla muitakin kuormittavia tekijöitä, jolloin omat voimavarasi eivät riitä itsestä huolehtimiseen. Tietoa keskusteluavun saamisesta saat omasta hoitoyksiköstäsi.

Syöpäyhdistykset tukevat ja neuvovat potilaita sekä heidän läheisiään. Syöpäjärjestöt järjestävät syöpää sairastaville henkilöille sopeutumisvalmennuskursseja, joihin voivat myös omaiset osallistua.

Omaiset ja läheiset

Omaisilla ja läheisillä on tärkeä tehtävä auttaa sinua arkipäivän asioissa. Avuntarpeesi vaihtelee syöpätaudin eri hoitovaiheiden aikana ja toipumisen edistyessä. Myös keskustelu ja asioista

puhuminen läheisten kanssa on tärkeää. Tarvittaessa sinulla on mahdollisuus saada arkipäivän tukea myös vapaaehtoisjärjestöjen kautta.